

Oleksa Slisarenko

Život a smrt Máni

Překlad: Tereza Chlaňová

Prolog

Zizi nevyměnila svoje aristokratické jméno na vulgární Máňa zničehonic. Byla ušlechtilého původu a v psím rodokmenu se její jméno objevovalo ve vedlejší rodové linii, která vycházela z Bilbi (knížete Hončakova) a Mimi (hraběnky Husakové). Bilbi se stal jejím ctěným papašou a Mimi mamašou.

Zizi v žilách tekla modrá krev. To, že se v našem vyprávění o jejím životě a smrti objeví jméno Máňa, je jen úlitbou té neotesané sebrance, těm bolševickým „barbarům“, kteří jí takové jméno dali. Není to proto, že bychom snad chtěli urazit šlechtického potomka Bilbi a Mimi.

Autor je navíc obyčejným prozaikem – nerad opouští současnost, nelibuje si v překrásných, napůl mystických, dávných časech. Zizi – to je mystika minulosti, Máňa – to je realita dnešních dní.

Zizi se narodila jako boloňský psík, neboť její ušlechtilí rodiče byli také boloňští psíci. Boloňský psík ale nemá nic společného s Buloňským lesíkem, stejně jako jméno jedné z postav v povídce mého kolegy nemá nic společného s „vyšívaným západem“. O lese tedy raději pomlčím – to přenechám lyričtějším básníkům, než jsem já.

Zizi si nepamatuje své rodiče, jak se na šlechtické děcko sluší a patří, byla totiž vychovávána ve šlechtickém psinci Němce Spolha. Jména svého papaši a své mamaši by možná ani neznala, kdyby Spolh nedeklamoval třikrát za sebou její oslnivý rodokmen, když ji vychvaloval kornetovi Žánu Šompolovovi.

Důvody, které přivedly korneta Žána Šompolova do Spolhova ušlechtilého psince, byly následující.

I. Počátek kariéry

Vendeta, nejkrásnější z žen, které seděly na předměstí v restauraci Východní hvězda, pohupovala svou neodolatelnou nožkou, jež dlela v elegantní lakýrce. Náhle se krasavice rozezněla jako eolská harfa:

„Něco bych chtěla!“

(Básníci, nepokyvujte nedůvěřivě hlavou, eolská harfa, pokud ještě není zralá do starého železa, ale je hezounkou ženou, může vyluzovat melodické zvuky i s takovými hláskami jako „n“, „c“, „b“, „ch“, „l“).

Žán Šompolov předvedl, že je připraven k jakémukoliv činu, a učinil gesto vlastní nejlepší představitelům ušlechtilé junkerské kultury.

„Ach, Vendeto, vaše přání je mi rozkazem! ... Rozkazem!“

Vendeta se roztouženě dívala na špičku své lakýrky a přemítala, co že by to vlastně chtěla.

Žán se na židli neklidně vrtěl.

„Chtěla bych... psíka!“

Proč řekla psíka, a ne slona nebo krokodýla, nevěděla ani ona sama. Prostě jí to přišlo na jazyk.

„Já jsem ale korunovaná idiotka, hlupačka, slepičí mozeček, hlava skopová, palice dubová.“ Tak častovala sama sebe Vendeta kvůli pejskovi, tentokrát však nezaznívala eolská harfa, ale do strun se pořádně opřela!

„Proč psíka, a ne nové šaty nebo alespoň prsten?“

Ono „proč“ posléze přivedlo korneta Šompolova na návštěvu do ušlechtilého Spolhova psince, a to sice jednoho aristokratického rána o čtvrté hodině odpolední (aristokratická rána se vždy opožďují).

II. První krůčky

Zizi, nejlepší příklad psí degenerace na nožičkách ne tlustších než tužka a s čumáčkem krátkozobé kačeny, učinila své první krůčky na perském koberci ve Vendetině budoáru.

Koberečky se jí nesmírně zamlouvaly, zvláště po zkušenostech s hrubými plstěnými pelíšky, které okusila v psinci. Vzpomněla si na svůj rodokmen a rozcupitala se po místnosti. Náhle si však všimla, že onen „smradlavec“ (jak si pro sebe v duchu pojmenovala Žána) začal Motrju kousat do ruky (Zizi říkala ženám Motrji, protože první exemplář překrásné polovičky lidského rodu, s nímž se střetla na své životní pouti, všichni nazývali právě Motrjou).

Smradlavec, jen co pokousal Motrje ruku, ji začal kousat do krku, poté na zádech a dál jí okusoval řadra, a nakonec nohu výše kolene. Motrja nekřičela a nechystala se smradlavce kousat na oplátku.

„Hledá blechy,“ učinila zcela kompetentní závěr Zizi.

Náhle uviděla, jak na ni hledí prašivý psík s hnisajícima očima.

„Mazej odsud, ohavo!“ zaštěkala Zizi.

Odpověď neslyšela, ale viděla, že pes jí také něco odpovídá.

„Ty nemáš právo tady být,“ dál si vedla svou Zizi, „já jsem ušlechtilého rodu, a ty jsi jen prostého původu, parvenu!“

„Parvenu“ také štěkalo, ale Zizi odpověď neslyšela.

„Ach, to je tak úžasný pejsek!“ zatrylkovala Motrja. „Podívejte se, monsieur Žán, jak komicky štěká.“

Žán, jinými slovy smradlavec, když našel všechny blechy, přistoupil k Zizi a vzal ji do náruče.

„Je to pes s tím nejlepším rodokmenem!“ a dlouze a zmateně vysvětloval psíkův původ.

III. Zizina pozorování

Dny ubíhaly rychle. Zizi se stále nedařilo zodpovědět dvě otázky: za první, kde se u Motrji stále braly blechy, které jí chodili vyhledávat smradlavci (tak pokřtila Zizi všechny muže), když ji, Zizi, žádná zatím nekousla, a za druhé, proč všichni

smradlavci říkají Motře Vendeta, a druhá Motrja, ta tlustší, která tak vábně voněla pečením, říkala téhle Motře Paraska Mychajlivna.

Jednou voňavá Motrja vešla do pokoje a s vážnou tváří pronesla:

„Vyhlásili válku. N-ský pluk zítra vyráží na frontu.“

„Opravdu? Tak to jen aby si Žán pospíšil, slíbil mi koupit přívěšek...“

Večer smradlavec přišel a byl celý nesvůj. Měl jinou barvu než minule.

„Ach, Žáne, vy jste už ve vojenském!“ vykřikla Motrja, zakryla si rukama obličej a rozštěkala se.

Zizi se na ni dívala s němou otázkou.

„Neplačte, Vendeto, musím jet... povinnost šlechtice a důstojníka mi velí bránit cara a vlast...“

Smradlavec cosi dlouze a vážně říkal a když kousl Motrju do čela, dal se na odchod a cvakal při tom ostruhami.

Jen co se za ním dveře zavřely, Motrja se narovnala, utřela si obličej kapesníčkem a zaštěkala:

„Parchant jeden! Žvaní o carovi a vlasti a o přívěšku ani muk...“

Zizi pochopila, že se Motrja hněvá, a zalezla pod křeslo.

Tenhle smradlavec poté přestal chodit na návštěvy, ale častým návštěvníkem se stal jiný, který páchl kočkou, což Zizi dost nervovalo.

IV. Změny

V kalendáři se Zizi nevyznala – účetnictví starého Chronose se jí netýkalo. Žádné mimořádné události se neodehrály, pokud nepočítáme přiskřípnutý ocásek a čumáček umazaný od hořčice.

Smradlavci svědomitě Motře vyhledávali blechy. Voňavá Motrja Zizi dobře krmila a život běžel jako po másle.

První změna nastala, když ve vzduchu začala být cítit zvěřina a ze střeš kapalo.

Motrja vešla do pokoje a nervózně zaštěkala, dosedla do křesla na chlup stejně jako tehdy, když ji první smradlavec naposledy kousl do čela.

Voňavá Motrja otevřela dveře a postavila se na prahu, ruce v bok.

„Ti grobiáni nás vyhazují!“ vykřikla prostě a jednoduše Motrja. Zalomila ruce a k Zizi dopadl složený papír. Kdyby Zizi byla gramotná, mohla si na jedné straně přečíst: „vyklidit do tří dnů... budova bude sloužit jako špitál...“

Zizi však gramotná nebyla. Očichala papírek – smrděl kočkou. Se zuřivostí leoparda ho začala trhat na kousíčky, dokud se pro ni Motrja nesehnula a nevzala ji na kolena.

„Ty moje milé zvířátko! Ty chápeš, jak mně ti zlí lidé ubližují.“

Zizi olízla Motrje tvář a pomyslela si: „Pěkně slaná!“

Den nakonec skončil vesele. Přišla spousta smradlavců v bílých zástěrách a začali z bytu všechno vynášet. Zizi skákala přes židle, běhala mezi převráceným

nábytkem a za ní se honil černovlasý muž ve svrchníku a říkal smradlavcům v zástěrách:

„Tohle a tohle, a tohle taky na jednotlivé povozy – to se prodá. Tuhletu hromádku věcí nechte, ty jsem si nekoupil.“

Ale i tu hromádku věcí brzy odnesli a Zizi si sedla s Motrjou na křeslo na kolečkách, smradlavec švihl po koních a rozjeli se.

Bylo veselo. Na ulicích chodili lidé a nosili červené koberečky na tyčích.

„Určitě je suší,“ pomyslela si Zizi.

Přijeli do šedivého a špinavého domu a vešli do pokoje. Brzy sem přinesli věci a rozestavili je.

Nebyly tam koberečky a zrcadla, ale i tak „ten psinec celkem ujde“, pomyslela si Zizi a únavou usnula pod samotným kanapem.

V. Co bylo dál

Voňavá Motrja se neobjevila, takže smaženým začala vonět Motrja.

Jednou Zizi uslyšela výbuchy. Začala polekaně pobíhat po „psinci“, ale rychle se unavila, sedla si do kouta, hlasitě zavyla, a přitom krabatila svůj kachní čumáček.

Ve vzduchu byly cítit tisíce koček.

Motrja seděla celou dobu doma, vybíhala jen na chvilku kamsi do temné chodby.

Jak se setmělo a výbuchy umlkly, do pokoje vešla Motrja a s ní ten starý smradlavec. Zizi se mu radostně motala pod nohama a všimla si, že na tlapách už nemá ta blýskavá chřestítka.

„Musím tu pár dní zůstat... Doufám, že mě nevyženete?“

„Co vás nemá, Žáne, sedněte si, sundejte si vojenský plášť, a pokud někdo přijde, schovejte se pod postel...“ Pečlivě zamkla dveře.

„Jak to vypadá?“ zeptala se Motrja.

„Město je v rukou té chátry... Naše střílejí...“

Zizi pozorovala Motrju a smradlavce z křesla. Seděli dál jeden od druhého.

„Asi Motrja nemá žádné blechy,“ učinila Zizi závěr ze svých pozorování.

VI. Jedné temné noci

Jedné temné noci se Zizi vzbudila a přepadl ji strach. Sedla si na zadní tlapky v koutku kanape a potichounku zavyla:

„Hiv... v... hiv... i-i-i-v!“

Motrja se probudila a zavolala ji k sobě.

„Zizi, pojď sem!“

Zizi k ní vyskočila na postel a její psí duše se trochu uklidnila.

V koutku pokoje se pohnul smradlavec a v polospánku se zeptal:

„Co se děje?“

„Nic, Žáne, to jen Zizi je nějaká nervózní...“

Ticho.

„Někdo bouchá do dveří... Není to snad k nám?“

Žán zašustil ve tmě a začal se oblékat.

Náhle bouchly někde poblíž dveře a bylo slyšet hlasy:

„Kde?“

„Tadyhle...“

V pokoji se odehrávalo něco neuvěřitelného. Rozcuchaná Motrja si zapínala halenku a nějakí smradlavci drželi Žána za ruce...

„Hni sebou, ty jedna pojebaná mademoiselle!“

Poté všichni společně vyšli ven, zamkli dveře a Zizi zůstala sama v temné místnosti.

Sedla si do koutka a žalostně, přežalostně zavyla...

VII. Zizin křest

„Máme příkaz zabrat tuhle místnost... všechny věci a nábytek musí zůstat na místě...“

Uprostřed místnosti stál neznámý smradlavec a vedle něj modrooká Motrja v kašketu a ve vysokých botách.

„Pokud máte příkaz, tak beze všeho!“ s úlisným úsměvem promluvil domovník.

„No ne, a je tady i pejsek!“ radostně vykřikla nová Motrja a vzala Zizi do náruče...

„Soudruhu domovníku, nevíte, jak se jmenuje?“

„Ne, to nevím...“

Modrooká Motrja si Zizi prohlédla ze všech stran, a nakonec se vesele zasmála...

„Soudruhu Vasyle, vymyslela jsem tomuhle zvířátku pěkné jméno... Prostě ideální...“

„No?“ Vasyl si přestal prohlížet místnost a otočil se.

„Máňa... Chachachacha!“

Vasyl se usmál a podíval se na Zizi.

„Pravda, Máňa se k ní hodí...“

Noví majitelé neznali Zizin rodokmen... vlastně, Mánin, a vesele se rozesmáli. Uražená Máňa odešla do koutka a potichu si lehla.

„Jak obhroublí jsou ti lidé,“ pomyslela si. Ale za nějaký čas na urážku zapomněla, psí instinkty slavily vítězství nad „kulturními tradicemi“ – noví majitelé jí dali odřezek klobásy s moc dobrým provázkem a kůrku chleba. Máňa všechno zhltna a kvičela štěstím.

V „psinci“ už kočky cítit nebyly.

VIII. Noví majitelé

Dny nebyly takové jako dřív. Máňa běhala po venku a seznámila se s mnoha zajímavými pejsky. Život začal být pestrý a zajímavý.

Jednou modrooká Motrja vyšla za vrata a zavolala na Máňu, aby šla s ní.

Kráčeli ulicemi zavátými sněhem, a i když se Máňa třásla zimou, všechno jí připadalo zajímavé. Dál se ulice zužovaly a domy byly čím dál menší. Nakonec se zastavili u velikých vrat a vstoupili do prostorného dvora.

Ve vzduchu se vznášela spousta nepochopitelných pachů a Máňa radostně zaštěkala. Naproti nim šel černovlasý muž a když uviděl modrookou Motrju, vesele zavolal:

„Vida, soudružko Oljo! Konečně jste tady. Pojdte, všichni tam na vás už čekají...”

V zakouřené místnosti byla spousta lidí. Hluk, křik. Máňa nespokojeně zaštěkala.

„A to je kdo s tím pejskem?”

„To je soudružka Olja,” řekl černovlasý a usmíval se, „bez pejska nedá ani ránu...”

Modrooká Motrja se zasmála a slavnostně pozdvihla ruku nahoru:

„Za účelem ochrany revolučních zásluh soudruha Andrije, na obranu před hrozbou celosvětové buržoazie daruji tohoto cerbera jménem Máňa středisku N-ského strojírenského závodu!” Všeobecný smích byl modrooké Motrje odměnou.

Máňa se udiveně rozhlížela. Lidé zvažněli a usadili se kolem stolu.

Na Máňu zapomněli.

IX. Nečekaná a tragická Mánina smrt

Když se začalo stmívat, ze dvora fabriky vyšla modrooká, černovlasý a Máňa.

Dva lidé o čemsi tiše rozmlouvali a Máňa pobíhala v závěsu za nimi a v mrazivém vzduchu lovila neznámé pachy.

Náhle kdesi vzadu zazvonila tramvaj a v tu chvíli se z protilehlé strany ulice ozvalo:

„Zizi!”

Byl to hlas staré majitelky a jako elektrický proud projel Mániným tělem. Máňa předběhla modrookou a černovlasého a rozběhla se přes ulici.

Tramvaj se přibližovala a modrooká uviděla, jak Máňa zmizela pod koly...

Za chvíli nad rozpáranou Máňou stála modrooká s černovlasým a jakási jim neznámá žena.

„Nebohá, nebohá Zizi!” těžce si povzdechla stará Mánina Motrja.

„Pojďme, Oljo, na tohle se nemusíme dívat...” pronesl černovlasý a oba se vydali dál svou cestou.

Mánina duše plula jako bílý obláček k trůnu psího Hospodina!

Epilog

Nemyslete si, milý čtenáři, že jsem měl záměr vyslovit zde nějaké ponaučení. Pravda, Máňa zahynula, když běžela za voláním starého života, ale taky zahynout nemusela, kdyby tam náhodou zrovna nejela tramvaj...

Ale pokud chcete, poučení si z toho klidně vezměte. Bude to o důvod víc pochválit autora.

Jazyková redakce: Věra Švomová, František Chlaň

Přeloženo z originálu: Шпоньчине життя та смерть. In: Олекса Слісаренко. *Вибрані твори*. Упорядник: Віра Агеєва. Київ: Смолоскип, 2011, s. 67–75.